

تأثیر قصه گویی همراه با ایفای نقش بر یادگیری مهارت‌های اجتماعی

کودکان ناتوان ذهنی آموزش پذیر

ربابه ابارشی¹

دکتر سعید تیموری²

تاریخ دریافت: مهر ماه 1391

تاریخ پذیرش: اردیبهشت ماه 1392

چکیده:

پژوهش حاضر به منظور بررسی تأثیر قصه گویی همراه با ایفای نقش بر یادگیری مهارت‌های اجتماعی کودکان ناتوان ذهنی آموزش پذیر انجام شده است. این مطالعه از نوع شبه تجربی، با طرح پیش آزمون - پس آزمون با گروه کنترل است. گروه نمونه این پژوهش با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند، متشکل از 30 کودک ناتوان ذهنی آموزش پذیر بودند که به صورت تصادفی 15 نفر در گروه آزمایش و 15 نفر در گروه کنترل قرار گرفتند. گروه آزمایش در طول 2/5 ماه، 25 جلسه تحت آموزش مهارت‌های اجتماعی باشیوه قصه گویی همراه با ایفای نقش قرار گرفت. داده‌ها پس از اتمام جلسات، جمع‌آوری و با استفاده از آزمون ابرای گروه‌های مستقل تجزیه و تحلیل شد. نتایج نشان داد که آموزش مهارت‌های اجتماعی از طریق قصه گویی همراه با ایفای نقش باعث بهبود رشد اجتماعی و اجتماعی شدن در آزمودنی‌ها بود ($p=0/0005$).

1 دانشجوی کارشناسی ارشد روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی تربت جام

2 استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تربت جام

کلید واژه‌ها: قصه گوئی، ایفای نقش، کودکان ناتوان ذهنی آموزش پذیر، مهارت‌های

اجتماعی شدن، ارتباط زبانی، خود رهبری

مقدمه:

مساله اجتماعی شدن و توانایی تعامل با دیگران به شیوه ای شایسته و ثمر بخش در همه مراحل زندگی اهمیت بسیار دارد. الیوت^۳ و گرشام^۴ (1993)، به عنوان دو نظریه پرداز و محقق برجسته در زمینه مهارت های اجتماعی، این مهارت ها را این گونه تعریف می کنند: رفتارهای اکتسابی جامعه پسندی که فرد را قادر می سازند تا آن گونه با دیگران در تعامل باشد که واکنش های مثبت آنان را فرا خوانده و از واکنش های منفی آنها اجتناب ورزد. در واقع می توان گفت، تکامل مراحل رشدی وابسته به مهارت و برتری در مهارت های اجتماعی است (الیوت، 2003). شاید بتوان رشد اجتماعی را مهمترین جنبه رشد هر شخص تلقی نمود. رشد اجتماعی نه تنها در سازگاری با اطرافیانی که هم اکنون فرد با آنان سرو کار دارد، موثر است بلکه بعدها در میزان موفقیت شغلی و پیشرفت اجتماعی وی نیز تاثیر دارد (وایزمن^۵، ترجمه نظیری، 1367).

رشد اجتماعی سالم نوجوان مستلزم رشد طبیعی و سالم شخصیت و فراگیری مهارت‌های پایه اجتماعی شدن است (لطف آبادی، 1379). در جریان انطباق و اجتماعی شدن، پاره-ای از محدودیت‌ها بر ارگانسیم آدمی تحمیل می شود. اگر تحمیلات زندگی اجتماعی و روابط انسانی، شدید یا ناگهانی باشد، بیم آن می‌رود که ارگانسیم آدمی، از روال طبیعی خود خارج گشته و دستخوش اختلال رفتاری گردد. مشکلات رفتاری، یکی از شایعترین مسائل دوران کودکی است که رابطه بین کودک و محیط را خدشه دار می‌سازد. یک رفتار هنگامی مشکل آفرین تلقی می گردد که برای فرد و دیگران، مزاحمت ایجاد کرده و

³Elliot

⁴Gersham

⁵ Wiseman

زندگی عادی آنان را مختل گرداند (گلد شتاین⁶، 1995) و یا مشکل رفتاری هنگامی به وجود می آید که الگوهای رفتار به محیط و فرصت های یادگیری خلل وارد سازند (ساندز⁷ و همکاران، 2000). در میان گروه های مختلف کودکان با نیازهای ویژه، کودکان کم توان ذهنی دسته ای از کودکان هستند که هم در زمینه ارتباطات اجتماعی و هم در زمینه رفتار، مشکلات فراوانی دارند. شناسایی شیوه های یادگیری متفاوت کودکان کم توان ذهنی، به یافتن این مطلب می انجامد که بسیاری از آنها آموزندگان دیداری هستند. بدین معنا که آنچه را که می بینند، بهتر درک می کنند تا آنچه را که می شنوند. بنابراین می توان از ابزار دیداری به منظور فراهم آوردن ساختار و برنامه ای استفاده کرد که در زندگی چنین کودکانی بسیار حائز اهمیت است (هاجدن⁸، ترجمه محمد اسماعیل ورحمانی رسا، 1385). بر همین اساس به کار گیری شیوه های غیر مستقیم مثل بازی و قصه در آموزش مهارت‌ها یک ضرورت به نظر می آید. از آنجایی که آموزه ها و پندها در خلال داستان بخوبی برای کودک قابل فهم و معنا دار می شود، احتمال بکارگیری و تعمیم آنها توسط کودک در زمینه های مشابه افزایش می یابد (اتو¹، به نقل از هفتر²، 2003). داستانهای اجتماعی به منظور آموزش مهارت‌های اجتماعی برای کودکان مبتلا به اوتیسم بکار می رود (گری وگراند³، 1993). داستانهای اجتماعی یک نمونه توصیفی از موقعیت اجتماعی روزانه است که از دیدگاه کودک نوشته می شود و می تواند در موقعیتهای مختلف استفاده شود (دل واله⁴، 2001). پژوهشهای مختلف اثر بخشی داستانهای اجتماعی را در کاهش مشکلات رفتاری و افزایش مهارت‌های اجتماعی در کودکان نشان می دهد. برای نمونه مطالعات اخیر نشان می دهد، که داستانهای اجتماعی می تواند مشکلات رفتاری را کاهش دهد، دانش اجتماعی را افزایش دهد و یا مهارت‌های جدید را آموزش دهد (دل واله

⁶ Goldstein

⁷Sands

⁸Hodgdon

¹ Ottou

² Heffner

³ Gray&Grand

⁴ Delvalle

2001). در مطالعه ای که توسط کروزی و تینکانی⁵ (2005) صورت گرفت، به بررسی اثرات داستان اجتماعی در رفتار مغل دانش آموزان اوتیستیک پرداخته شد. یافته ها کاهش رفتار مغل در مداخلات اجتماعی را نشان داد. مطالعه ای با عنوان "افزایش تعامل اجتماعی کودکان مبتلا به اختلالات طیف اوتیسم با استفاده از داستان اجتماعی" توسط اسکاتون⁶ و همکاران (2006) صورت گرفت. داده ها افزایش تعاملات اجتماعی مناسب را در گروه آزمایش نشان داد. روست و اسمیت⁷ (2006) طی مقاله ای عنوان کردند که داستانهای اجتماعی بطور گسترده ای برای مشکلات رفتاری کودکان مبتلا به اختلالات طیف اوتیسم بکار می رود. ادبیات موجود در این مقاله حاکی از یافته های مثبت با توجه به اثر بخشی داستانهای اجتماعی است. دلانو و اسنل⁸ (2006)، مطالعه ای را با عنوان "اثرات داستانهای اجتماعی بر مشارکت اجتماعی در کودکان اوتیستیک" انجام دادند. یافته هانشان داد که استفاده از داستان می تواند در افزایش طول مدت مشارکت اجتماعی و مهارتهای خاص اجتماعی موثر باشد. جان دلیو مگ⁹ (2010) مطالعه ای را با عنوان "آموزش مهارتهای اجتماعی برای جوانان با اختلالات عاطفی و رفتاری و ناتواناییهای یادگیری" انجام داد. یافته ها نشان داد که آموزش مهارتهای اجتماعی باعث کاهش اختلالات عاطفی و رفتاری خواهد شد. جیمز ویدرز¹⁰ (2011) مطالعه ای را با عنوان "نحوه استفاده از داستانهای اجتماعی بر آموزش رفتارهای اجتماعی" انجام داد که نتایج آن نشان می دهد استفاده از داستانهای اجتماعی آموزش رفتار اجتماعی را تسهیل می کند.

در ایران نیز چند پژوهش معدود، اثر بخشی کاربرد قصه گویی را بعنوان تکنیکی برای آموزش راهبردهای اجتماعی به کودکان دارای مشکلات رفتاری -عاطفی -پرخاشگری (سیدی، 1382)، اختلالات یادگیری (یوسفی لویه و متین، 1385)، اختلالات رفتاری آشکار

⁵ Crozier & Tincani

⁶ Scatton

⁷ Rust & Smith

⁸ Delano & Snell

⁹ John. w. mag

¹⁰ Jams vithers

چهارم‌حالی، 1385) و اختلال سلوک (تویسرکانی، 1387) نشان داده است، که همگی تا اثر قصه گویی را مثبت ارزیابی کردند. ذکر یابی وهمکاران (1387)، پژوهشی را تحت عنوان "بررسی اثر اجرای برنامه درسی با بهره گیری از قصه گویی و نمایش خلاق بر خلاقیت و یادگیری دانش آموزان دختر پایه چهارم مقطع ابتدائی منطقه 5 شهر تهران انجام دادند. یافته‌ها نشان داد قصه گویی و نمایش خلاق باعث افزایش خلاقیت و یادگیری دانش آموزان می‌شود. نصیر زاده (1388) پژوهشی را با عنوان "تاثیر قصه گویی در کاهش پرخاشگری پسران 6 تا 8 ساله" انجام داد. که نتایج نشان داد قصه گویی نشانه های پر خاشگری را کاهش می دهد. نیک منش و کاظمی (1388) پژوهشی با عنوان "تاثیر الگوی آموزش خوش بینی به روش قصه گویی برسبک اسناد کودکان" پرداختند. نتایج نشان داد که الگوی آموزش خوش بینی به روش قصه گویی، باعث تغییر سبک اسناد بد بینانه به خوشبینانه در کودکان دبستانی شده است. زارع (1389) در پژوهش خود با عنوان "بررسی تاثیر شیوه داستانگویی همراه با پویا نمایی در یادگیری مفهوم توزیع پذیری ضرب پایه چهارم ابتدایی پرداخت، که تاثیر داستانگویی همراه با پویا نمایی را در یادگیری مفهوم توزیع پذیری ضرب مثبت ارزیابی کرد. رمضان زاده (1390) در پژوهش خود با عنوان "تاثیر استفاده از داستان گویی بر یادگیری درس مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان پایه دوم و سوم مقطع ابتدایی" نشان داد که روش تدریس با استفاده از قصه گویی منجر به افزایش مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان دوم و سوم دبستانی می گردد.

روش‌های آموزش مهارت‌های اجتماعی با توجه به جهت گیریهای نظری متعدد متفاوت می‌باشد، بعنوان مثال شرطی سازی عامل، نظریه یادگیری اجتماعی و شناخت رفتار درمانی هر کدام به شکل‌های مختلف به مطالعه مهارت‌های اجتماعی علاقه نشان دادند. (مستون¹¹، ترجمه به پژوه، 1384). از شیوه های مورد استفاده در آموزش مهارت‌های اجتماعی آموزش دانش اجتماعی، ارائه رفتار و تمرین فنون بهنجار می‌باشد. (میلبرن

---

¹¹ Maston

و کارتلج¹²، ترجمه نظری نژاد، 1375). یک روش آموزش مهارت‌های اجتماعی یادگیری مشاهده‌ای، تقلید یا الگو سازی اجتماعی است. افکار و احساسات نیز با آموزش مهارت‌های اجتماعی در ارتباط است. محور آموزش ادراک اجتماعی را هر دوارتباط کلامی و غیر کلامی تشکیل می‌دهد. شیوه‌هایی که در آموزش مهارت‌های اجتماعی مربوط به عواطف بکار می‌روند یکی روش حل مسا له و دیگری نحوه تنش زدایی می‌باشد. استفاده از انواع شناخت‌ها در آموزش مهارت‌های اجتماعی، بر تلاش برای ایجاد سبک‌های فکری موثر در جهت بخشی به رفتارهای اجتماعی تاکید دارد. (میلبرن، ترجمه نظری نژاد، 1375). یکی از شیوه‌هایی که در آموزش مهارت‌های اجتماعی به کودکان موثر بوده است قصه گویی است. قصه منبع غنی و شیوه ابزاری خلاق، آسان و لذت بخش برای آموزش است. به نظر می‌رسد قصه گویی نسبت به کار مستقیم با کودکان ناتوان ذهنی، بدلیل علاقه وافر آنها به داستان، جالبتر و لذت بخش تر است و در نتیجه توجه کودکان را بیشتر و بهتر متمرکز می‌کند، تنش فضای آموزشی و درمانی و نگرانی از نحوه عملکرد را بدنبال ندارد و از آنجا که کودک در جریان داستان به کشف موقعیت مشکل و انتخاب راه حل می‌پردازد، تعمیم پذیری و سرایت به محیط طبیعی را به بهترین نحو فراهم می‌کند. بنابراین پژوهش حاضر در نظر دارد که از طریق قصه گویی مهارت‌های اجتماعی را به کودکان ناتوان ذهنی آموزش پذیر، آموزش دهد. کودک در فضای ایمن قصه به دور از اضطراب، سرزنش و تنبیه، با مقایسه وضعیت‌های موجود در قصه، بازنگری واقعی خود به بینش و خودآگاهی دست می‌یابد (داویس¹، به نقل از کارلسون²، 2001).

---

¹² Milburn&Cartledge

¹ DAVIS

² Carlson

روش:

باتوجه به ماهیت واهداف، پژوهش از نوع نیمه آزمایشی باطرح پیش آزمون - پس آزمون با گروه کنترل بود.

جامعه تحقیق در این پژوهش کلیه مدارس دانش آموزان ناتوان ذهنی آموزش پذیر دختر مقطع ابتدائی شهرستان بجنورد در سال 90-91 بود که شامل دومدرسه دخترانه و حدود 100 نفر دانش آموز ناتوان ذهنی میباشد. نمونه 30 نفر از دانش آموزان ناتوان ذهنی آموزش پذیر که در مهارت‌های اجتماعی نمره کمتری کسب کردند با روش نمونه گیری هدفمند انتخاب شدند و به روش تصادفی ساده در دو گروه 15 نفره آزمایش و کنترل جایگزین شدند و متغیر مستقل که قصه گویی همراه با ایفای نقش است برای گروه آزمایش ارایه شد.

از مقیاس رشد اجتماعی و اینلند استفاده شد که با میزان توانایی فرد در بر آوردن نیاز های عملی خود و قبول مسئولیت سر و کار دارد. این مقیاس دارای 117 ماده است. در هر ماده اطلاعات مورد نیاز نه از طریق موقعیت های آزمون بلکه از راه مصاحبه با مطلعین (والدین، پرستار، خواهر، برادر یا به طور کلی هر فردی که کودک را بخوبی بشناسد.) بدست می آید.

اساس مقیاس براین امر استوار است که فرد در زندگی روزمره توانایی چه کارهایی را دارد.

ماده های مقیاس را می توان به 8 حیطه تقسیم کرد:

خود یاری عمومی، خود یاری در خوردن، خود یاری در پوشیدن، خود رهبری، مشغولیات، جابجایی، ارتباط زبانی، اجتماعی شدن. این مقیاس روی 620 نفر مرد و زن در هر یک از گروه های سنی (از تولد تا 30 سالگی) هنجار یابی شده است. ضریب روایی 0/87 و ضریب پایایی آن 0/92 گزارش شده است (آناستازی، 1371، ترجمه براهنی).

در پژوهش حاضر والدین کودکان ناتوان ذهنی، مقیاس رشد اجتماعی و اینلند رادر مورد کودکانشان ارزیابی کردند و نمره گذاری توسط پژوهشگر انجام گرفت. بعد از اخذ مجوز از سازمان آموزش و پرورش استثنایی به مرکز نستر در شهر بجنورد مراجعه شد. این مرکز شامل 100 نفر دانش آموز ناتوان ذهنی بود. نمونه 30 نفر از دانش آموزان ناتوان ذهنی

آموزش پذیر که در مهارت‌های اجتماعی نمره کمتری کسب کردند با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند و به روش تصادفی ساده در دو گروه 15 نفره آزمایش و کنترل جایگزین شدند. این پژوهش از نوع طرح نیمه آزمایشی است که شامل دو گروه آزمایش و گواه است. متغیر مستقل (قصه گویی) برای گروه آزمایش اجرا شد و متغیر وابسته مهارت‌های اجتماعی و 3 مولفه آن: (اجتماعی شدن، ارتباط زبانی و خودرهبی) در قبل و بعد از اجرای متغیر مستقل، در دو گروه آزمایش و گواه اندازه‌گیری شد. متغیر مستقل (قصه گویی) بر روی گروه آزمایش طی 25 جلسه 1 ساعته در طی دو ماه و نیم اجرا گردید، بدین نحو که ابتدا پژوهشگر سعی کرد با این کودکان ارتباط برقرار نماید و در هر جلسه یک داستان اجتماعی به آنها ارائه نماید. سپس به منظور افزایش مهارت‌های اجتماعی آنان در هر جلسه چند دانش آموزگاهی همگی به طور همزمان آموزش دیدند. دلیل ضعف توجه در کودکان ناتوان ذهنی هر هدف از مهارت‌های اجتماعی بعد از ارائه برای اولین بار در قالب چند داستان اجتماعی با همان مضمون و در مکانها و محیط‌های متفاوت تکرار شد. داستانها و فعالیت‌های مورد اجرا در این برنامه، بر اساس آیت‌های پرسشنامه مهارت‌های اجتماعی و اینلندو با الهام از کتاب آموزش مهارت‌های اجتماعی به کودکان نوشته کارتلج و میلیبرن، ترجمه نظری نژاد (1369) و همچنین با توجه به برخی کتب درسی دانش آموزان ناتوان ذهنی نگارش و تدوین شده است. گروه کنترل در این مدت مداخله‌ای دریافت نکرد. بعد از اتمام جلسات، پرسشنامه رشد اجتماعی و اینلندو بین معلمین، مشاور و والدین هر دو گروه توزیع شد. داستانها با تاکید بر هدف موضوع در عین حال کوتاه و مختصر بودند. روش قصه گویی در کلاس کودکان ناتوان ذهنی با استفاده از فنون آموزشی به صورت سخنرانی، بحث و گفتگو، پرسش و پاسخ، روش ایفای نقش و فعال سازی کلاس بود که تاثیر آن بر افزایش رفتارهای مثبت اجتماعی دانش آموزان توسط محقق مورد مشاهده و اندازه‌گیری قرار گرفت. شیوه‌های مختلف به کارگیری داستان در این برنامه به این شکل بود:

- 1- قرائت داستان توسط پژوهشگر، همراه با سوال‌های سازمان نیمه یافته و گاهی همراه با
- ارایه تصاویر 2- تعریف نمودن داستان توسط اعضای گروه به صورت نوبتی 3- قرائت داستان

توسط پژوهشگر و تمرین و نمایش آن توسط کودکان و پژوهشگر. جهت جمع آوری اطلاعات در این پژوهش از پرسشنامه‌ی مهارت‌های اجتماعی واینلند استفاده شد. این پرسش نامه شامل 8 مولفه‌ی: 1-خودیاری عمومی 2-خودیاری در غذا خوردن 3- خودیاری در لباس پوشیدن 4-هدایت خود 5-اشتغال 6-ارتباط زبانی 7- جابه جایی در محیط 8-اجتماعی شدن می‌باشد که در این پژوهش به دلیل بالاتر بودن سن دانش آموزان ناتوان ذهنی سه مولفه ی خودیاری عمومی، خودیاری در غذا خوردن، خودیاری در لباس پوشیدن و همچنین مولفه‌های اشتغال و جابه جایی در محیط نیز مورد بررسی قرار گرفت. همچنین به دلیل ناتوانی ذهنی دانش آموزان سوال های مقیاس رشد اجتماعی واینلند، به جای شروع نمودن از سن 8-7سالگی از سن 6-5سالگی به بعد اجرا گردید.

عناوین و مضمون قصه ها به صورت ذیل می باشد:

داستان اول تا داستان هفتم با مضمون اجتماعی شدن و آیتم های گرایش نشان دادن به افراد آشناو بازی کردن به همراه دیگر کودکان در بازیهای جمعی و همچنین تشخیص خیالی بودن برخی موجودات است.

داستان اول: بازی محیط اتفاق افتاده: مدرسه

داستان دوم: زنگ ورزش محیط اتفاق افتاده: مدرسه

داستان سوم: خجالتی محیط اتفاق افتاده: میهمانی

داستان چهارم: آمدن عمو نوروز محیط اتفاق افتاده: خانه

داستان پنجم: گردش در جنگل محیط اتفاق افتاده: فضای باز

داستان ششم: یک روز به یاد ماندنی محیط اتفاق افتاده: میهمانی

داستان هفتم: مسابقه محیط اتفاق افتاده: کوچه و محله

داستان هشتم تا هفدهم با مضمون خود رهبری و آیتم های توانایی انجام خریدهای کوچک و توانایی مراقبت از خود و دیگران است .

داستان هشتم: مشاغل محیط اتفاق افتاده: مدرسه و خیابان

داستان نهم: جشن تولد محیط اتفاق افتاده: خیابان و فروشگاه

داستان دهم : دوست خوب من	محیط اتفاق افتاده : مدرسه
داستان یازدهم : یک روز در پارک	محیط اتفاق افتاده: پارک
داستان دوازدهم : زهرا کوچولو بزرگ شده	محیط اتفاق افتاده : مدرسه، خانه ، مغازه
داستان سیزدهم : میهمانی مادر بزرگ	محیط اتفاق افتاده: مدرسه
داستان چهاردهم : خانم بهداشت	محیط اتفاق افتاده: مدرسه
داستان پانزدهم : عیادت	محیط اتفاق افتاده : مدرسه و میهمانی
داستان شانزدهم : کمک به دیگران	محیط اتفاق افتاده : مدرسه، خانه ، خیابان
داستان هفدهم : باید بیشتر مواظب باشیم محیط اتفاق افتاده : خانه	
داستان هفدهم تا بیست و پنجم با مضمون ارتباط و آیتم های رو نویسی کلمات ساده ، کشیدن اشکال هندسی ، خواندن از روی میل وعلاقه ، استفاده از تلفن و مکاتبه نمودن است .	
داستان هجدهم: چه فکر خوبی	محیط اتفاق افتاده: خانه ، مدرسه
داستان نوزدهم : نامه	محیط اتفاق افتاده: خانه ، خیابان
داستان بیستم : تلفن	محیط اتفاق افتاده: خانه
داستان بیست و یکم : کاردستی	محیط اتفاق افتاده: مدرسه
داستان بیست و دوم : یاد داشتهای روزانه سعید	محیط اتفاق افتاده: خانه ، مدرسه
داستان بیست و سوم : فسقلی سلام	محیط اتفاق افتاده: خانه
داستان بیست و چهارم : معلم خوب من	محیط اتفاق افتاده: میهمانی و خیابان
داستان بیست و پنجم : همراه خانواده	محیط اتفاق افتاده: پارک

یافته ها:

مشخصه های آماری بدست آمده از پرسشنامه رشد اجتماعی واینلند در جدول 1 و 2 و 3 و 4 نشان داده شده است.

جدول (1) نتایج آزمون t برای مقایسه تفاضل میانگین مهارت‌های اجتماعی دو گروه آزمایش و کنترل

گروه	تعداد	میانگین	انحراف	تفاضل	t	درجا	سطح
آزمایش	15	12/40	5/33	93/	70/	28	0005/
کنترل	1	47/	36/	10	7		0

آن چنانکه در جدول 1 نشان داده شده است تفاضل میانگین پیش آزمون از پس آزمون دو گروه آزمایش و کنترل از لحاظ آماری تفاوت معناداری دارد ($t=7/70, P=0/0005$). بر این اساس فرضیه اصلی پژوهش تأیید می‌شود. بدین معنی که تفاوت ایجاد شده در نمرات مهارت‌های اجتماعی دانش آموزانی که در گروه آزمایش قرار گرفته بودند، قبل و بعد از برگزاری دوره آموزشی، با تفاوت ایجاد شده در نمرات پیش آزمون و پس آزمون مهارت‌های اجتماعی گروهی از دانش آموزان که آموزشی را دریافت نکرده‌اند، معنادار است. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که قصه گویی همراه با ایفای نقش بر یادگیری مهارت‌های اجتماعی در دانش آموزان ناتوان ذهنی آموزش پذیر مؤثر است.

جدول (2) نتایج آزمون t برای مقایسه تفاضل میانگین خود رهبری دو گروه آزمایش و کنترل

گروه	تعداد	میانگین	انحراف	تفاضل	t	درجا	سطح
آزمایش	1	40/	88/	07/	04/	2	0/0005
کنترل	1	33/	62/	2	4	8	

نتایج درج شده در جدول 2 نشان می‌دهد که تفاوت تفاضل میانگین پیش آزمون از پس آزمون دو گروه آزمایش و کنترل در خود رهبری از لحاظ آماری معنادار است ($t=4/04, P=0/0005$). بر این اساس فرضیه فرعی اول پژوهش تأیید می‌شود.

بدین معنی که قصه گویی همراه با ایفای نقش بر توانایی خود رهبری دانش آموزان ناتوان ذهنی آموزش پذیر مؤثر است.

جدول (3) نتایج آزمون t برای مقایسه تفاضل میانگین توانایی ارتباط زبانی دو گروه آزمایش و کنترل

گروه	تعداد	میانگین	انحراف	تفاضل	t	درجا	سطح
آزمایش	12	4/13	2/33	3/53	5/75	28	0/0005
کنترل	1	60/	51/				0

آن چنانکه در جدول 3 نشان داده شده است تفاوت تفاضل میانگین پیش آزمون از پس آزمون دو گروه آزمایش و کنترل از لحاظ آماری معنادار است ($t=5/75, P=0/0005$). بر این اساس فرضیه فرعی دوم پژوهش حاضر تأیید می‌شود. بدین معنی که تفاوت ایجاد شده در نمرات ارتباط زبانی دانش آموزانی که در گروه آزمایش قرار گرفته بودند، قبل و بعد از برگزاری دوره آموزشی، با تفاوت ایجاد شده در نمرات پیش آزمون و پس آزمون ارتباط زبانی گروهی از دانش آموزان که قصه گویی همراه با ایفای نقش را دریافت نکرده اند، معنادار است. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که قصه گویی همراه با ایفای نقش بر توانایی ارتباط زبانی دانش آموزان ناتوان ذهنی آموزش پذیر مؤثر است.

جدول (4) نتایج آزمون t برای مقایسه تفاضل میانگین توانایی اجتماعی شدن دو گروه آزمایش و کنترل

گروه	تعداد	میانگین	انحراف	تفاضل	t	درجات	سطح
آزمایش	15	5/20	1/90	4/67	9/03	28	0/0005
کنترل	15	0/53	0/64				

نتایج درج شده در جدول 4 نشان می‌دهد که تفاوت تفاضل میانگین پیش آزمون از پس آزمون دو گروه آزمایش و کنترل در اجتماعی شدن از لحاظ آماری معنادار است ($t=9/03, P=0/0005$). بر این اساس فرضیه فرعی سوم پژوهش تأیید می‌شود. بدین معنی که قصه گویی همراه با ایفای نقش بر توانایی اجتماعی شدن دانش آموزان ناتوان ذهنی آموزش پذیر مؤثر است.

بحث و نتیجه گیری:

هدف این پژوهش بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی از طریق داستان‌های اجتماعی در کودکان ناتوان ذهنی آموزش پذیر بود. نتایج این پژوهش تاثیرگذاری روش داستان‌های اجتماعی را در بهبود رشد اجتماعی در کودکان ناتوان ذهنی آموزش پذیر گروه آزمایش نشان داد. یافته‌ها در خصوص تاثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر رشد اجتماعی کودکان ناتوان ذهنی آموزش پذیر نشان داد، تفاوت معناداری بین میانگین نمرات رشد اجتماعی کودکان ناتوان ذهنی آموزش پذیر در دو گروه آزمایش و کنترل، در مرحله پس از موزون وجود داشته است. به عبارت دیگر، آموزش مهارت‌های اجتماعی از طریق داستان‌های اجتماعی که جهت برقراری ارتباط بهتر و سازگاری بیشتر در کودکان ناتوان ذهنی آموزش پذیر گروه آزمایش انجام شده بود، توانسته تاثیرگذار باشد و داستان‌های مطرح شده توسط پژوهشگر موجب افزایش مهارت‌های اجتماعی و سازگاری آنها شده است. نتایج حاصله در خصوص تاثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر رفتارهای کودکان ناتوان ذهنی آموزش پذیر تفاوت معناداری بین میزان رفتارهای غیر اجتماعی در کودکان ناتوان ذهنی آموزش پذیر بعد از آموزش مهارت‌های اجتماعی در گروه آزمایش و کنترل نشان می‌دهد. به عبارت دیگر، آموزش‌شهایی که در خصوص گفتگو با دیگران، انجام وظیفه، نحوه خرید کردن و برخورد با فروشنده، رعایت قوانین بازی با دیگران، احترام به دیگران و رعایت حقوق آنها، رعایت بهداشت و حفظ محیط زیست، یاری رساندن به دیگران، به صورت داستان‌گویی به کودکان ناتوان ذهنی آموزش پذیر ارایه شده، موجب گردیده تا رفتارهای غیر اجتماعی آنها از قبیل اختلال در رفتارهای غیر کلامی، اختلال در ایجاد و حفظ رابطه با دیگران و فقدان لذت مشترک با دیگران، در آنها کاهش یابد و رفتارهای اجتماعی و سازگارانه تری را نسبت به محیط و دیگران از خود بروز دهند.

آنچنان که مشاهده شد نتیجه به دست آمده در این پژوهش با مطالعات انجام گرفته پیشین سیدی (1382)، یوسفی لویه و متین (1385)، چهار محالی (1385)، تویسرکانی

(1387) و همچنین ذکریایی و همکاران (1387)، نصیرزاده (1388)، نیک منش و کاظمی (1388)، زارع (1388)، رمضان زاده (1390) نیز پژوهش‌های دل‌واله (2001)، کروزی و تینکانی (2005)، اسکاتون و همکاران (2006)، روست و اسمیت (2006)، دلانو و اسنل (2006)، جان دلبیومگ (2010) و جیمز ویدرز (2011)، همسو می‌باشد. به نظر می‌رسد که داستانهای اجتماعی به کار گرفته شده در این برنامه، الگویی از مهارتهای اجتماعی و شیوه‌های مناسب برخورد در موقعیتهای مختلف را به کودکان ناتوان ذهنی آموزش پذیرگروه آزمایش ارائه داده است. این الگوبراساس رویکردتحلیل رفتار می‌تواند رفتارهای جدید را به کودکان آموزش دهد، رفتارهای هدفی را که در خزانه رفتاری آنها وجود داشته است را بهبود و سازمان بخشد، آنها را به عمل به شیوه ای خاص برانگیزد و همچنین با انجام موفقیت آمیزیک مهارت توسط قهرمان داستان، اضطراب کودک را کاهش داده، رفتارهای مثبت اورابه طورغیرمستقیم تشویق کند (هفتر، 2003). بنابراین برنامه مداخله ازاین طریق توانسته است مهارتهای اجتماعی کودکان ناتوان ذهنی آموزش پذیر را افزایش دهد و در نتیجه موجب بهبود رشد اجتماعی آنها گردد. با توجه به نتایج این پژوهش مبنی بر اثر بخش بودن آموزش مهارتهای اجتماعی بر بهبود رشد اجتماعی کودکان ناتوان ذهنی ازطریق داستانهای اجتماعی، پیشنهاد می‌شود که این آموزش جزء برنامه های تکمیلی و فوق برنامه این دانش آموزان قرار گیرد.

کتابنامه :

- آناستازی، آ. (1371). روان آزمایی. ترجمه محمد تقی براهنی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران. صفحه 304.
- تویسرکانی راوری، م. (1387). تأثیر آموزش مهارتهای اجتماعی مبتنی بر قصه در کاهش نشانه های اختلال سلوک کودکان. فصلنامه خانواده پژوهی، 4(13)، 63-76.
- چهارمحالی، ف. (1385). بررسی اثر ب خشی قصه گویی در کاهش اختلالات رفتاری آشکار کودکان پیش دبستانی. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی.
- ذکریایی، منیژه، سیف نراقی، مریم، شریعتمداری، علی، نادری، عزت الله، بررسی اثر اجرای برنامه درسی با بهره گیری از قصه گویی و نمایش خلاق بر خلاقیت و یادگیری دانش آموزان دختر پایه چهارم مقطع ابتدائی منطقه 5 شهر تهران، پژوهشنامه تربیتی، پاییز 4، 1387 (16): 52-19.
- رمضانزاده، ن. (1390). تأثیر استفاده از داستانگویی بر یادگیری درس مهارتهای اجتماعی دانش آموزان پایه دوم و سوم مقطع ابتدائی، پایان نامه کارشناسی ارشد. رشته کودکان استثنائی، دانشگاه قوچان.
- زارع حیدرآبادی، مهدی. (1388). تأثیر شیوه تدریس داستان گویی همراه با پویا نمایی بر یادگیری مفهوم ضرب پایه چهارم ابتدایی. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه بیرجند.
- سیدی، ط. (1382). کاربرد قصه گویی در درمان مشکلات رفتاری - عاطفی: پرخاشگری. فصلنامه تعلیم و تربیت استثنائی، 23، 43-35.
- کرک، ساموئل ای، گالاگر، جیمز جی. (1376). آموزش و پرورش کودکان استثنائی، ترجمه مجتبی جوادیان، چاپ اول.
- لطف آبادی، حسین. (1379). روانشناسی رشد نوجوانی، جوانی و بزرگسالی. تهران: انتشارات سمت، جلد 2، چاپ دوم.
- مستون، جانی و اولندیک، توماس. (1384). بهبود بخشی مهارت های اجتماعی کودکان، ارزیابی و آموزش. ترجمه احمد به پژوه. تهران: اطلاعات.
- میلبون، جی اف و کارتلج. (1375). آموزش مهارتهای اجتماعی کودکان. ترجمه محمد حسین نظری نژاد، مشهد، آستان قدس.

ناظمی، یحیی. (1385) ادبیات کودکان، رویکردی بر فسه گوئی و نمایش خلاق. تهران چاپار.

نصبرزاده، راضیه و روشن، رسول (1388). تاثیر فسه گوئی در کاهش پرخاش گری پسرانه 6 تا 8 ساله. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران، سال 16، شماره 2، 126-118.

نیکمنش، زهرا و کاظمی، یحیی (1388). تاثیر الگوی آموزش خوشبینی به روش قصه گوئی بر سبک اسناد کودکان. فصلنامه علمی پژوهشی در سلامت روانشناختی، دوره دوم و سوم. شماره 3.

هاجدن، لیندا الف. حل مشکلات رفتاری کودکان در خود مانده: بهبود ارتباط به کمک راهکارهای دیداری. (1385). ترجمه الهه محمد اسماعیل و امیر رحمانی آسا، تهران: نشر دانژه.

هک جرج، ال، استوارت، کورت اچ، استفن و مانز، چارلزسی (2011)، خود رهبری: یک بررسی چند سطحی، نشریه مدیریت، ژانویه 2011، شماره 37: 185-222.

وایزمن، الیس. (1367). رشد اجتماعی (برای نوجوانان و خانواده ها). ترجمه سیما نظیری، چاپ هفتم، تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.

یوسفی لویه، مجید و متین، آذر. (1385). تاثیر قصه درمانی بر راهبردهای رویارویی کودکان با مشکلات یادگیری، پژوهش در حیطه کودکان استثنایی 20 سال ششم، شماره 2، تابستان 1385/603-622

Crozier, S.H. & Tincani, M.J. (2005). "Using a Modified Social Story to Decrease Disruptive Behavior of a Child With Autism". Focus on Autism & Other Developmental Disabilities. Volume 20, Issue 3.

Davis, C.A., Brady M.P., Hamilton, R., & McEvoy, M.A. (1994). Effects of high probability requests on the social interactions of young children with severe disabilities. Journal of Applied Behavior Analysis, 27, 619-637.

Del Valle, P.R., et al. (2001). "Using Social Stories with Autistic Children." Journal of Poetry Therapy 14(4):187-197.

Delano, M. & Snell, M.E. (2006). "The Effects of Social Stories on the Social Engagement of children with Autism". Journal of Positive Behavior Interventions. Volume 8, Issue 1.

Elliot, S.N.(2003).New direction in social assessment and intervention for elementary and middle school students.Desertation presented in Department of Educational Psychology of Wisconsin Madison.

Elliot,S.N.&Gersham,F.M.(1993).Social skills interventions for children .Behavior Modification ,17,287-313.

Goldisten,S.(1995).Undrestanding and Managing children's classroom Behavior.New York:John Wiley and Sons,Inc.

Gray,C.A.&Garand,J.D.(1993)."Social stories:Improving responses of students with autism with accurate social information." Focus on Autistic Behavior 8(1):1-10.

Heffner, M.(2003).Exprimental support for the use of story telling to guide behavior :The effect of story telling on multiple and mixed ratio (FR)/differential reinforcement of low rate(DRL) schedule responding .Unpublished Doctoral Dissertation ,West Virginia University, West Virginia[On-Line].Available:(<http://proquest.umi.com/pqdweb>).

Maage,J.W(2010).Social Skill Traning for youth With Emotional and Behavioral Disorders and learning Disabilities:problems,conclusions ,and suggestions.Exceptionality, 13(3),155-172, Lawrence Erlbaum Associates ,Inc.

Newschaffer,C.J;CroenLA;&.Daniels,J.(2007)."The epidemiology of autism spectrum disorders".Journal of Annual Review of Public Healt, 28:235-58.

Rust, J .&.Smith,A.(2006)."How should the effectiveness of Social Stories to modify the behavior of children on the autistic spectrum be tested?".Autism:The International Journal of Research &practice.Vol 10, Issue2.

Sands,D.J.,Kozleski,E.B.&.French,N.K.(2000).InclusiveEducationforthe21 (st)century.Belmont:WadsworthInc.

Scattone,D.Tingstrom,D.&.Wilczynski,S.(2006)."IncreasingAppropriateSo cial Interactions of Children With Autism Spectrum Disorders Using Social Stories".Journal of Focus on Autism & Other Developmental Disabilities. Vol 21 ,Issue 4.

Vickerstaff S.et al .(2007).Intellectual ability,self-perceived social competence and depressive symptomatology in children with high-functioning autistic spectrum disorders.J Autism DevDisord,37(9),pp.1647-1664.

Withers, (2011).How to use Social Stories to teach Social Behaviors: RetrivedAugust 1,2012 ,from www.ehow.com/how-5682127-use-stones-teach-social-behavior.htm/.

